

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

प्राधिकृत प्रकाशन

वर्ष ३, अंक ४३ | गुरुवार ते बुधवार, नोव्हेंबर ९-१५, २०१७/कार्तिक १८-२४, शके १९३९ [पृष्ठे १०, किंमत : रुपये ११.००]

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी प्रत्येक विभागाच्या पुरवणीला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग एक-अ—नागपूर विभागीय पुरवणी

(भाग चार-ब मध्ये प्रसिध्द करण्यात आलेले आहेत त्यांव्यतिरिक्त) केवळ नागपूर विभागाशी संबंधित असलेले महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या, ग्रामपंचायती, नगरपालिका बरो, जिल्हा नगरपालिका, प्राथमिक शिक्षण व स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम या अन्वये काढण्यात आलेले आदेश व अधिसूचना.

भाग १-अ (ना. वि. पु.), म. शा. रा., अ. क्र. १८६.

जिल्हाधिकारी, यांजकडून

नगर पंचायत, मौदा घनकचरा, व्यवस्थापन व साफसफाई नियोजन उपविधी, २०१७.

क्रमांक कक्ष-१२-एमयुएन-१-कावि-६१४-२०१७.—

घनकचरा व्यवस्थापनाबाबत मौदा नगर पंचायतीची उपविधी नसल्यामुळे मौदा, नगर पंचायतीस घनकचरा व्यवस्थापनाबाबत अनेक अडचणींना सामोरे जावे लागत आहे. करीता खालीलप्रमाणे मौदा, नगर पंचायतीची (घनकचरा व्यवस्थापन व साफसफाई नियोजन) उपविधी, २०१७ तयार करण्यात आलेली आहे.

नामाभियान, व्याप्ति व प्रारंभ—

- (अ) हे उपविधी मौदा, नगर पंचायत घनकचरा व्यवस्थापन व साफसफाई (नियोजन) उपविधी, २०१७ या नावाने संबोधण्यात येईल.
- (ब) मौदा, नगर पंचायत हद्दीतील सर्व क्षेत्रासाठी व मौदा शहराबाहेरील परंतु नगर पंचायतीच्या ताब्यातील सर्व क्षेत्रासाठी लागू असतील.
- (क) हे उपविधी शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील.

व्याख्या—

(१) संदर्भात अथवा अर्थात काही प्रतिकूल नसल्यास या उपविधीत—

- (अ) “अधिनियम ” म्हणजे महाराष्ट्र नगर परिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५.
- (ब) “नगर पंचायत ” म्हणजे मौदा, नगर पंचायत.
- (बी) “अध्यक्ष ” म्हणजे अधिनियमाच्या कलम ५१ अन्वये निवडून आलेले नगर परिषदा/नगर पंचायतीचे अध्यक्ष.

(सी) “उपाध्यक्ष ” म्हणजे अधिनियमाच्या कलम ५१-अ अन्वये निवडून आलेले नगर परिषदा/नगर पंचायतीचे उपाध्यक्ष.

(डी) “सार्वजनिक उपद्रव ” म्हणजे या उपविधीच्या तरतुदीनुसार विहित केलेल्या पद्धतीने जाणुनबुजून व अजानता पालन न करण्याचे झालेले कोणतेही कृत्य.

(इ) “प्रशासकीय आकार” म्हणजे या उपविधीच्या तरतुदीचे कोणत्याही व्यक्तीने पालन न केल्यामुळे त्याच्या निवारणार्थ नगर परिषद/नगर पंचायतीला कराव्या लागणा-या कामासाठी येणारा खर्च.

(एफ) “मुख्य अधिकारी ” म्हणजे अधिनियमाच्या कलम ७५ च्या तरतुदीनुसार नगरपालिका क्षेत्रासाठी नेमण्यात आलेला अधिकारी किंवा नेमणूक केली असल्याचे समजण्यात आलेला इसम.

(जी) “घनकचरा ” या संज्ञेत धुळ, राख विटांचे तुकडे, चुना, काचेचे तुकडे, बागेतील किंवा तबेल्यातील केरकचरा व दुर्गंधी युक्त पदार्थ किंवा मलजल नसलेला कोणत्याही प्रकारचा केरकचरा यांचा समावेश होतो. तसेच अधिनियमाच्या कलम २(१४) मधील घाणीचाही समावेश असेल.

(एच) “घनकचरा व्यवस्थापन ” घनकचरा व्यवस्थापनामध्ये—

(१) कचरा निर्मितीच्या जवळच्या ठिकाणी त्यांची साठवणूक.

(२) कचरा संकलन, वर्गीकरण व त्यावरील प्रक्रिया.

(३) रस्ते सफाई.

(४) घनकच-याची विल्हेवाट यांचा समावेश होतो.

(५) नागरी घनकचरा व्यवस्थापन नियम, २०१६ मधील विहित केलेल्या सर्व कर्तव्यांचा.

(६) महाराष्ट्र नगर परिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ मधील नमूद केलेल्या सर्व कर्तव्यांचा समावेश असेल.

(आय) “ओला कचरा ” अथवा “जैविक विघटन होऊ शकणारा कचरा ” म्हणजे सुक्ष्म जीवांद्वारे ज्या पदार्थाचे विघटन होऊन सेंद्रिय खतांची निर्मिती होऊ शकते व यात फळे, भाजीपाला, पालापाचोळा, मांस मासे, यांच्या खाण्यात वापर करण्यासाठी उपयोगी भाग अलग केल्यावर अस्तित्वामुळे ओल्या झालेल्या कच-याचा यात समावेश असणार नाही.

(जे) “पालापाचोळा ” या शब्दात झाडांच्या छाटलेल्या फांद्या, सुकलेली पाने, गवत यांचा समावेश असेल.

(के) “धोकादायक (Hazardous) कचरा ” किंवा उपशिष्ट याचा अर्थ पर्यावरण (संरक्षण) अधिनियम, १९८६ (१९८६ चा २९ वा) च्या कलम ६, ८ व २५ च्या तरतुदीनुसार केंद्र शासनाने केलेल्या धोकादायक अपशिष्ट (व्यवस्थापन व हाताळणी) नियम, १९८९ च्या नियम ३ (आय) मध्ये विहित केल्याप्रमाणे असेल व यात खालील घरगुती (धोकादायक) घनकच-याचा समावेश असेल. टॉर्चमध्ये वापरून झालेल्या बॅटरी, स्वयंपाकगृहात वापरली जाणारी रसायने, पावडरी वगैरे, मोटारगाड्यांचा बॅटरीज, ऑईल फिल्टर, वाहन सुस्थितीत ठेवण्यासाठी वापरलेले पदार्थ, रसायने, विद्रावक पदार्थ व त्यांच्या साठवणुकीसाठी वापरलेली पात्रे, रासायनिक पदार्थांचा वापर असलेली प्रसाधने, जंतुनाशके, त्यांची रिकामी पात्रे, विजेचे दिवे, ट्युबलाईट वा तत्सम वस्तु, औषधे (मुदतबाह्य), रंग, तेले, वंगणे, हिंग वा त्या वस्तु ठेवलेली रिकामी पात्रे, छायाचित्रे तयार करण्यासाठी वापरली जाणारी रसायने, फोम पॅकेजींग, थर्मामीटर किंवा पारा वापरलेली अन्य उपकरणे.

(एल) “जैविक घनकचरा ” म्हणजे मनुष्यप्राण्यांचा/जनावरांचा/पक्षाच्या रोगाची चिकित्सा, औषधोपचार वा प्रतिबंधात्मक उपाययोजना करताना वा या संबंधातील संशोधन/उत्पादन/चाचणीसाठी केलेल्या कारवाईला निर्माण झालेले/वापरलेले टाकाऊ पदार्थ.

(एम) “सुका घनकचरा ” म्हणजे जैविक विघटन न होऊ शकणारा कचरा, पालापाचोळा, धोकादायक व जैविक कच-याव्यतिरिक्त, घरातील/धंद्याच्या जागेतील/दुकानांच्या जागेतील कचरा मात्र यात राज्य शासनाने वापरासाठी प्रतिबंध केलेल्या व पुनर्निर्माणासाठी उपयोगी नसलेल्या प्लास्टिकचा समावेश असणार नाही.

(एन) “पुनरुत्पादनासाठी उपयुक्त कचरा ” म्हणजे ज्याचा वापर करून उपयोगी पदार्थ निर्माण करता येणे शक्य असते यात कागद, काच, धातु, राज्य शासनाने वापरासाठी प्रतिबंध न केलेले प्लास्टिक वगैरे गोष्टींचा समावेश होतो.

(ओ) “डेब्रिज ” म्हणजे दगड, माती, बांधकाम साहित्यातील पदार्थ.

(पी) “घनकचरा व्यवस्थापन ” म्हणजे घनकचरा गोळा करण्यापासून त्यांची अंतिम विल्हेवाट लावण्यापर्यंतची क्रिया व यात खालील बाबींचा समावेश असेल :—

- (१) घनकचरा निर्मितीच्या जवळच्या ठिकाणी त्यांची साठवणूक.
- (२) घनकचरा संकलन, वर्गीकरणे व त्यावरील प्रक्रिया.
- (३) रस्ते सफाई.
- (४) घनकच-याची विल्हेवाट यांचा समावेश होतो.
- (५) नागरी घनकचरा व्यवस्थापन नियम, २०१६ मधील विहित केलेल्या सर्व कर्तव्यांचा समावेश होतो.

(२) या उपविधीत वापरण्यात आलेल्या ज्या शब्दांचा व शब्दसमुहांचा अर्थ खंड (१) मध्ये समाविष्ट नसेल त्याचा अर्थ अधिनियमात ते ज्या अर्थाने वापरण्यात आले असतील तो समजण्यात येईल.

२. उपविधीची अंमलबजावणी—

- (१) नगर परिषदेच्या हद्दीतील सर्व क्षेत्रासाठी व शहराबाहेरील परंतु नगर परिषदेच्या ताब्यातील सर्व क्षेत्रासाठी ते लागू असतील.
- (२) नगर परिषदेतील त्या उपविधीच्या तरतुदी अंमलात आणण्याचे काम ज्या नगर परिषदेच्या प्राधिका-याकडे सोपविण्यात आले आहेत ते पुढीलप्रमाणे आहे.—

- (अ) अध्यक्ष/उपाध्यक्ष
- (ब) मुख्य अधिकारी
- (क) स्वच्छता निरीक्षक
- (ड) स्वच्छता अभियंता
- (इ) कर निरीक्षक

(३) वरिष्ठ अधिकारी उपविधीच्या कलम २(२) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे नागरी घनकचरा व्यवस्थापनाच्या अंमलबजावणीकरीता जबाबदार असतील.

(४) ही जबाबदारी पार पाडण्यासाठी संबंधित प्राधिका-यांनी घनकचरा व्यवस्थापनाची नियोजनबद्ध पद्धत विहित करणे आवश्यक आहे.

३. घनकचरा साठवण्यासाठी व विल्हेवाटीची पद्धत विहित करण्याचा नगर परिषदेचा अधिकार—

(अ) ओला कचरा, पालापाचोळा, धोकादायक घनकचरा, जैविक घनकचरा, सुका घनकचरा, पुनरुत्पादनासाठी उपयुक्त घनकचरा, डेब्रिज अशा निरनिराळ्या प्रकारच्या घनकच-यांच्या साठवणुकीची व त्यांच्या विल्हेवाटीची पद्धत नगर परिषद आवश्यकतेनुसार तसेच क्षमतेप्रमाणे एकत्रित किंवा वेगवेगळी विहित करील. या पद्धतींना योग्य ती प्रसिद्धी दिली जाईल.

(ब) नगर परिषदेने उपविधीस मान्यता दिल्यानंतर सुका कच-याच्या पुनर्वापरासाठीची उपयुक्तता लक्षात घेऊन त्यांचे आणखी वर्गीकरण करून त्यानुसार त्यांच्या स्वतंत्र साठवणुकीचे व विल्हेवाटीच्या पद्धतीबाबत आदेश देण्यास नगर परिषद सक्षम असेल.

४. घनकचरा साठवण्याची व विलगीकरण करण्याची सोय विल्हेवाट लावण्याबाबतची मालक व भोगवटदाराची जबाबदारी—

(१) नगर परिषद हद्दीतील प्रत्येक जागेच्या मालकावर/भोगवटदारावर त्यांचे ताब्यातील/वापरातील (जागा वापरात असली किंवा नसली तरीही) जागेतील घनकच-याचे विहित करण्यात आलेल्या पद्धतीप्रमाणे वर्गीकरण करून साठवणूक करण्याचे व विल्हेवाट लावण्याचे बंधन असेल.

(२) नगर परिषदेने कोणत्याही प्रकारचा घनकचरा घरोघरी जाऊन गोळा करण्याचे विहित केल्यास घरातील किंवा संस्थेतील कचरा नगर पालिकेचे कर्मचारी अथवा एजन्सीकडे विहित केलेल्या वेळी सुपूर्द करणे जागेच्या मालकावर/भोगवटदारावर बंधनकारक राहील.

(३) घनकचरा जमा प्रत्येक मालक/भोगवटदारांनी ओला व सुका कचरा यांच्यासाठी २ वेगवेगळ्या कचराकुंड्या ठेवेल व अश्या कचराकुंड्यांत घनकचरा वेगवेगळा करून टाकण्याची जबाबदारी संबंधित मालकावर राहील. एकत्रित घनकचरा सार्वजनिक जागेत टाकता येणार नाही. वर्गीकृत घनकचरा नगर परिषदेला देण्याकरीता गृहसंकुलांना वेगवेगळ्या कुंड्यांची व्यवस्था करणे बंधनकारक राहील.

(४) रस्ते, पदपथ, सार्वजनिक बागा, शाळांचे आवार, इ. सार्वजनिक जागेवर/गटार इ. मध्ये घनकचरा टाकता येणार नाही.

५. जैविक घनकच-याची विल्हेवाट—

(१) जैविक घनकचरा तयार होणा-या प्रत्येक संस्थेच्या भोगवटादार/पालक मनुष्यप्राण्याच्या आरोग्यावर तसेच पर्यावरणावर कोणताही परिणाम होऊ न देता अशा घनकच-याची विल्हेवाट लावण्यास पुर्णतः जबाबदार आहे.

वरील (१) संस्था शब्दात रुग्णालये, नर्सिंग होम्स, औषधालये, दवाखाने, दंतवैद्यकीय दवाखाने, पशुवैद्यकीय दवाखाने, पॅथॉलॉजिकल प्रयोगशाळा, रक्तपेढ्या व अशाच वा इतर कोणत्याही नावाने संबोधण्यात येणा-या संस्थांचा समावेश करणे.

(२) त्या घनकच-याची विल्हेवाट लावताना (संरक्षण) अधिनियम, १९८६ व जैविक, घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी) नियम, १९९८ च्या तरतुदीचे पालन करणे, जागेचा भोगवटदार/मालक यांचेवर कायदेशीर बंधन आहे.

६. खाजगी बाजार व कत्तलखान्यात निर्माण होणारा घनकचरा—

(१) अधिनियमातील कलम २६७ च्या तरतुदी अन्वये खाजगी बाजार व खाजगी कत्तलखाने उघडण्यास नगर परिषदेने दिलेल्या अटीनुसार अशा बाजारात/कत्तलखान्यात निर्माण होणा-या घनकच-यांची विल्हेवाट लावण्याची जबाबदारी परवानगीधारकावर आहे.

(२) अशा बाजारात/कत्तलखान्यात निर्माण होणा-या घनकच-याची विल्हेवाट लावण्यासाठी पुरेशी यंत्रणा निर्माण करण्याची जबाबदारी परवानगीधारकावर असेल व या यंत्रणेसंबंधीचा तपशील मागणी करतानाच त्याने नगर परिषदेस पुरविणे आवश्यक आहे.

(३) वरीलप्रमाणे पुरविण्यात आलेल्या तपशीलानुसार यंत्रणा कार्यरत आहे किंवा नाही हे तपासण्याचा नगर परिषदेचा अधिकार आहे.

(४) आवश्यकतेप्रमाणे नगर परिषदेस या यंत्रणेबाबत कोणताही फेरफार सूचविता येईल व त्याप्रमाणे यंत्रणा सिद्ध ठेवण्याची जबाबदारी परवानगीधारकावर असेल, घनकचरा उचलण्याचे कामातील त्रुटी परवानगीधारकाच्या निदर्शनास आणून दिल्यावर नगर परिषदेस सूचनेप्रमाणे यंत्रणेत आणखी वाढ करणे आवश्यक असल्यास ४८ तासांत तशी सुधारणा करण्याचे परवानगीधारकावर बंधनकारक आहे.

७. उद्योगधंद्यांपासून निर्माण होणारा घनकचरा—

(१) उद्योगधंद्यांपासून निर्माण होणारा व धोकादायक नसलेला घनकचरा नगर परिषदेने ठरवून दिलेल्या जागी स्वखर्चाने वाहतूक करून विहित पद्धतीने जमा करण्याची जबाबदारी उद्योजकांची आहे.

(२) उद्योगधंद्यांपासून निर्माण होणारा घनकचरा गोळा करणे, साठविणे व त्याची विल्हेवाट लावण्याची जबाबदारी पर्यावरण (संरक्षण) अधिनियम, १९८६ खाली करण्यात आलेल्या घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी) नियम, १९८९ च्या तरतुदीप्रमाणे उद्योगधंद्यांच्या जागेच्या मालक/भोगवटदाराची आहे.

८. मोठ्या प्रमाणात घनकचरा निर्माण होणा-या संस्था, शाळा/महाविद्यालये/हॉटेल्स/गोठे/तबेले यांचेकडील घनकच-याची विल्हेवाट—

कोणत्याही संस्था/हॉटेल्स/वर्कशॉप/गोठे/तबेले/वसतिगृहे/संकलन केंद्र व त्याचे अंतर्गत येणारे ट्रॉलर्स, इ. ज्या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणावर घनकचरा निर्माण होतो त्या जागेत भोगवटदारावर /मालकांवर असा निर्माण झालेला घनकचरा नगर परिषदेने ठरवून दिलेल्या जागी स्वखर्चाने वाहतूक करून विहित पद्धतीने जमा करून त्याची विल्हेवाट लावण्याची जबाबदारी आहे.

नगर परिषदेने निर्माण केलेल्या/देऊ केलेल्या सेवा-सुविधांकरीता खालीलप्रमाणे सेवाशुल्क नगर परिषदेस भरणे आवश्यक राहिल व सेवाशुल्कात कालमानापरत्वे वाढ करण्यास नगर परिषद सक्षम आहे :—

लॉजिंग बोर्डिंग, हॉटेल्स रिसोर्ट्स	रुपये १०० प्रति महिना
रेस्टॉरेन्ट्स	रुपये १०० प्रति महिना
स्टॉल्स	रुपये १०० प्रति महिना
फेरीवाले	रुपये ५० प्रति महिना
डेब्रिज (दगड, माती)	रुपये २००० प्रति ट्रॅक्टर ट्रिप
	रुपये १००० प्रति टिप्पर ट्रिप

९. मलमुत्र विसर्जन, थुंकीद्वारे तसेच घनकचरा टाकून सार्वजनिक ठिकाणची जागा दूषित न करणे—

(१) प्रसादनगृहाशिवाय इतर कोणत्याही जागा/रस्त्यावर मलमुत्र विसर्जन करता येणार नाही.

(२) सार्वजनिक जागा, रस्ते यांचा वापर करण्या-या वाहनातून प्रवास करण्या-या तसेच इतर कोणत्याही व्यक्तींना, थुंकीद्वारे तसेच घनकचरा, केरकचरा, कागद, प्लास्टिक पाण्याच्या बांदल्या, रस्ते/सार्वजनिक जागा/पदपथावर नेमून देण्यात आलेल्या कचराकुंड्याव्यतिरिक्त, तसेच टोपल्या, स्थिर थुंकाण्याव्यतिरिक्त इतर ठिकाणी टाकून थुंकून सार्वजनिक जागा दूषित करता येणार नाही.

(३) ज्या व्यक्तीच्या ताब्यातील चतुष्पाद प्राणी, जनावरे आहेत त्या व्यक्तींनी चतुष्पाद प्राणी, जनावरे यांच्याकडून सार्वजनिक जागेच्या ठिकाणी/रस्त्यांवर पदपथांवर मलमुत्र विसर्जन होऊ नये यासाठी योग्य ती काळजी घ्यावी.

(४) ज्या व्यक्तीच्या ताब्यातील चतुष्पाद प्राणी, जनावरांचा उपयोग, व्यावसायिक कामासाठी केला जातो त्या व्यक्तींनी त्यांच्या ताब्यातील चतुष्पाद प्राणी, जनावरे यांच्याकडून सार्वजनिक जागेच्या ठिकाणी, रस्त्यांवर, पदपथावर मलमुत्र विसर्जन होऊ नये यासाठी प्राण्यांच्या मलमुत्र विसर्जनाच्या विशिष्ट जागेवर, सुरक्षित पिशव्या लावणे बंधनकारक आहे.

(५) परवानाधारक असणारे व नसणारे असे फेरीवाले/भाजी व फळ विक्रेते/मत्स्य विक्रेते/चर्मोद्योगी/रसवंती गृह व इतर लहान विक्रेते इत्यादींनी त्यांच्या स्वतःच्या कचरादाण्या ठेवाव्यात, नंतर त्या विहित घंटागाड्यांमध्ये रिकाम्या करणे बंधनकारक आहे.

१०. भूखंडावर बांधकाम करताना कचराकुंड्यासाठी राखीव जागा ठेवणे बंधनकारक—

(१) नगर परिषद हद्दीतील ५०० चौ. मी. व त्यापेक्षा अधिक क्षेत्रफळाच्या भूखंडावर बांधकाम करताना योग्य आकाराच्या क्षेत्रफळाची जागा कचरा साठवणुकासाठी त्या भूखंडाचे क्षेत्रात राखीव ठेवण्याची मालकाची/विकासकाची जबाबदारी आहे.

(२) जागेचे भोगवटदार हे राखीव जागेत नगर परिषदेने विहित केलेल्या संकल्पनेनुसार सूचविलेल्या, तयार केलेल्या किंवा पुरविलेल्या कचराकुंड्या वापरण्यासाठी जबाबदार आहेत.

(३) या जागेच्या दुस-या कोणत्याही कामासाठी उपयोग झाल्यास अन्य कोणत्याही अधिनियमाच्या/नियमाच्या उपद्रव समजला जाईल.

११. बांधकाम करतेवेळी मालक/भोगवटादारीची जबाबदारी—

(१) मालक/भोगवटादारांस कोणत्याही प्रकारचे साहित्य सार्वजनिक जागी/रस्त्यावर नगर परिषदेच्या परवानगीशिवाय ठेवता येणार नाही किंवा परवानगी व्यतिरिक्त रस्त्याच्या/सार्वजनिक जागेचा वापर रेंती व सिमेंट कालविणे, सिमेंट, विटा, खडी, लोखंडी सळ्या, इ. बांधकाम साहित्याच्या साठवणुकीसाठी करता येणार नाही.

(२) डेब्रिजचे ढिग तसेच वाळू रस्त्यालगत, सार्वजनिक ठिकाणी गटाराकडेस ठेवता येणार नाही.

(३) डेब्रिजचे साठवणूक करणे व योग्य विल्हेवाट लावण्याची जबाबदारी मालक भोगवटादाराची आहे. बांधकाम उपविधी व देण्यात येणा-या बांधकाम परवानगीतील तरतुदी अन्वये मालक/भोगवटादार यांना बांधकामासाठी निश्चित करून देण्यात आलेल्या सीमारेषेच्या आतच डेब्रिजची व्यवस्था करणे बंधनकारक आहे.

१२. मोठ्या प्रमाणावर गर्दी होणा-या ठिकाणी फिरती शौचालये व कचराकुंड्यांची आवश्यकता—

(१) सार्वजनिक मेळावे, सभा अधिवेशने, यात्रा इ. ज्या प्रसंगी मोठ्या प्रमाणावर गर्दी होण्याची शक्यता आहे. त्या ठिकाणी जमीन मालकांनी/भोगवटदारांनी/त्या समारंभाच्या/प्रसंगाच्या संयोजकाने फिरत्या शौचालयांची व कचराकुंड्यांची सुविधा उपलब्ध करणे बंधनकारक आहे.

(२) अशा मेळाव्यासाठी जमणा-या गर्दीच्या प्रमाणाचा अनुभव लक्षात घेऊन ही सुविधा खालील प्रमाणात उपलब्ध करून घेणे बंधनकारक आहे :—

स्वच्छता गृहे (१००० व्यक्तींसाठी)

कचराकुंड्या (१००० व्यक्तींसाठी)

पुरुष ३

२ व्यक्तींसाठी ०.३० घनमीटर + १ घनमीटर

स्त्रिया ३

अपंग १

(३) घाणपाण्याचे निःसारण—(अ) निवासी जागेच्या मालकाने त्यांच्या जागेत निर्माण होणारे सांडपाणी सेप्टीक टँकचे आऊटलेटचे पाणी याची विल्हेवाट त्यांचेच जागेत (त्या क्षमतेचा) शोष खड्डा तयार करून लावणेचे आहे.

(ब) व्यापारी संस्था, निवासी संकूल व हॉटेल्सचे सांडपाणी/सेप्टीक टँकचे आऊटलेटने पाणी सांडपाणी प्रक्रिया संयंत्राद्वारे विल्हेवाट लावून पुनर्वापर करणे बंधनकारक राहिल.

१३. प्लास्टिकबाबत निर्बंध—

(१) पर्यावरण (संरक्षण) अधिनियम, १९८८ (१९८८ चा २९ वा) च्या तरतुदीनुसार केलेल्या पर्यावरण (संरक्षण) नियम ४ च्या अधिकारात व अपरिशिष्ट प्लास्टिक नियम, २०१६ मध्ये नमूद असलेल्या व राज्य शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या निर्देशानुसार किमान विहित जाडी असलेले नवी प्लास्टिक व पुनर्चक्रित प्लास्टिकच्या पिशव्यांचे उत्पादन विक्री, आयात व पुरवठ्यावर बंदी घातलेल्या प्लास्टिकच्या कोणत्याही प्रकारच्या कचऱ्यात समावेश करता येणार नाही.

(२) वरील (१) मधील निर्देशान्वये तसेच या उपविधी अन्वये प्लास्टिकच्या पिशव्यातून विकता येणार नाही.

(३) वरील (१) मधील निर्देशान्वये तसेच या उपविधी अन्वये कोणत्याही वस्तू प्लास्टिकच्या पिशव्यातून विकता येणार नाही.

(४) वरील (१) मधील निर्देशान्वये तसेच या उपविधी अन्वये प्लास्टिकच्या कचऱ्यात समावेश करता येणार नाही.

(५) अपरिशिष्ट प्लास्टिक नियम, २०१६ अन्वये विक्रेत्यांना मान्यताप्राप्त प्लास्टिक पिशवीतून वस्तुंची विक्री करावयाची असेल तर त्यापोटी दरमहा ४००० रुपये नगर पंचायतीकडे भरणे बंधनकारक राहिल.

१४. इतर प्रतिबंध—

(१) उपविधीप्रमाणे गोळा करण्यात आलेला घनकचरा गाडीवर नेऊन देताना व वाहतूक करताना त्याचा कोणताही भाग रस्त्यावर मातीत वा दुसऱ्या कोणत्याही जागेत पडता कामा नये, असा घनकचरा सांडता येणार नाही.

(२) गोळा करण्यात आलेला कचरा मालक/भोगवटादार/ कचरा वाहतूक करणारा कंत्राटदार व इतर कोणाही व्यक्तीने जाळता कामा नये.

(३) घनकचऱ्यामधून पुनर्वापरासाठी योग्य असणाऱ्या वस्तू या बाबतीत नगर परिषदेने प्राधिकृत केलेली संस्था, व्यक्ती संकलित व वेगळ्या करून त्यांचा स्वतःसाठी विनियोग करू शकेल, मात्र सुक्या कचऱ्यामधून अशा वस्तु शोधण्यासाठी कचराकुंडीतील मोकळ्या जागेवर बाहेर काढता येणार नाही.

(४) कोणत्याही जागेच्या मालकाने/भोगवटादाराने अधिनियम कलम २०४ च्या तरतुदीन्वये लेखी परवानगीशिवाय त्यांच्या खाजगी नालीतून पावसाचे पाणी वाहून नेणाऱ्या किंवा घाण पाण्याच्या निःसारणासही तरतूद केलेल्या योग्य नालीत सांडपाणी सोडता येणार नाही.

(५) व्यापारी सुविधांचा नियमित तपासणी करण्याचे बंधन—नगर पंचायत हद्दीतील सर्वच रेस्टॉरेण्ट्स, लॉजिंग, बोर्डिंग खाद्यगृह यांची आरोग्याच्या दृष्टीने तपासणी आरोग्य निरीक्षक करतील व तपासणी अहवाल मुख्याधिकारी यांना सादर करतील.

(६) सार्वजनिक उपद्रव—(१) सार्वजनिक आरोग्याच्या परिरक्षणासाठी अधिनियम त्या खालील नियम तसेच इतर कोणतेही नियम व या उपविधीतील तरतुदींचे तंतोतंत पालन करणे ही प्रत्येक संबंधित व्यक्तीची विधीवत जबाबदारी आहे, असे असूनही जाणता व अजानता त्या तरतुदीचे पालन न झाल्यास त्याचा सार्वजनिक आरोग्यावर होणारा परिणाम विचारात घेता ती बाब सार्वजनिक उपद्रव या सदरात मोडेल.

(२) वरील उपविधीतील मुद्दे क्रमांक ५ ते १५ तसेच इतर कोणत्याही अधिनियम, नियम या व्यतिरिक्त होणारे उपद्रवही सार्वजनिक उपद्रवात मोडतील.

(३) कोणत्याही सार्वजनिक जागेचा घनकचरा, मलमूत्र विसर्जन तसेच वरील उपविधीतील मुद्दा क्र. ५ ते १५ मधील बंधनकारक असणाऱ्या सर्व बाबी केलेल्या किंवा ठेवलेल्या आढळून आल्यास तद्विरुद्ध सिद्ध करण्यात येईपर्यंत त्या अशा जागेवर जागेच्या भोगवटादाराने/मालकाने ठेवले असल्याचे समजण्यात येईल.

(४) व्यक्ती सज्जान असल्यास सोबतची सज्जान व्यक्ती वा तिही व्यक्ती अज्ञान असल्यास तरतुदीचे उल्लंघन करणाऱ्या व्यक्तीचा पालक अशा कायदेशीर कार्यवाहीस पात्र राहिल.

(५) वरील उपविधीतील मुद्दा क्र. ५ ते १५ चे उल्लंघन करताना कोणतीही व्यक्ती आढळल्यास नगरपालिका अधिनियमातील तरतुदीतील कलम २२९ तसेच मुंबई पोलीस अधिनियमातील तरतुदीच्या कलमे ११५, ११६ व ११७ च्या अधीन राहून तसेच या उपविधीनुसार कायदेशीर

कार्यवाही व दंड वसुलीस पात्र राहिल. या तरतुदीच्या अधीन राहून नगर परिषदेस अधिकार असणा-या बाबीमध्ये तडजोड शुल्काची वसुली केली जाईल.

(६) वरील (५) मधील दंडात्मक कार्यवाही शिवाय नगर परिषदेला सार्वजनिक उपद्रव झाल्यानंतर कराव्या लागणा-या सफाईसाठी व अन्य उपाययोजनेसाठी येणारा खर्च हा संबंधिताकडून प्रशासकीय आकार म्हणून परिशिष्ट “अ” मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे वसूल करण्यात येईल.

परिशिष्ट-“ अ ”

तपशील	उपविधीतील नियम	किमान आकार	कमाल आकार	देण्यात येणारी संधी	न.प. ने निश्चित करावयाचे दर
(१)	(२)	(३) रुपये	(४) रुपये	(५)	(६) रुपये
घनकच-याचे विहित पद्धतीप्रमाणे वर्गीकरण, साठवणूक, विल्हेवाट न करणे.	५(१)	१००	१०००	दोन वेळा	५००
नगर परिषद कर्मचारी/ठेकेदार यांच्याकडे विहित वेळेत कचरा सुपूर्द न करणे.	५(२)	५००	१०००	दोन वेळा	१०००
कचरा एकत्रित टाकणे किंवा सार्वजनिक ठिकाणी कचरा टाकणे.	५(३)	५००	५०००	एक वेळा	१०००
घनकचरा गटारात/व्हाळीत टाकणे (सांडपाणी व्यवस्थेत टाकणे).	५(४)	५०	५००	एक वेळा	५००
जैविक घनकचरा विल्हेवाटीबाबत भंग.	६(१, २)	५०००	१०००००	शुन्य वेळ	५०००
खाजगी बाजार व कत्तलखान्यातील निर्माण होणा-या विल्हेवाटीबाबतचा भंग.	७ (१, २, ४)	५०००	१०००००	शुन्य वेळ	५०००
मोठ्या प्रमाणावर घनकचरा निर्माण करण्या-या संस्थांकडून विल्हेवाटीबाबतचा झालेला भंग.	९	५०००	१०००००	शुन्य वेळ	५०००
मलमुत्र विसर्जन व थुंकीद्वारे घनकचरा टाकून सार्वजनिक ठिकाणाची जागा दूषित करणे.	१०(१, २)	५००	१०००	एक वेळ	५००
चतुष्पाद प्राणी, जनावरे यांच्यापासून उपद्रव झाल्यास.	१०(३)	५००	१०००	दोन वेळा	१०००
व्यावसायिकरित्या वापर होणा-या चतुष्पाद प्राणी/जनावरे यांच्यापासून उपद्रव झाल्यास.	१०(४)	५००	५०००	एक वेळ	१०००
फेरीवाले, भाजी फळ विक्रेते यांनी स्वतःच्या कचरादाण्या न ठेवल्यास.	१०(५)	५००	१०००	एक वेळ	५००
भूखंडावर बांधकाम करणारे मालक/भोगवटदार यांनी कचरा साठवणुकीसाठी राखीव क्षेत्र न ठेवणे.	११(१)	५०००	१०००००	शुन्य वेळ	५०००
गृहसंकुलाच्या जागेतील भोगवटदारांनी कचराकुंड्या वापराबाबत केलेला भंग.	११(२)	५००	१००००	शुन्य वेळ	५०००
कचराकुंड्यासाठी राखीव जागेचा भोगवटदाराने इतर कारणासाठी उपयोग केल्यास.	११(३)	५०००	१०००००	शुन्य वेळ	५०००
मालक/भोगवटदारांनी बांधकाम साहित्य सार्वजनिक जागा रस्त्यावर ठेवून केलेला भंग.	१२(१)	५००	१००००	शुन्य वेळ	५०००
सार्वजनिक रस्ते, गटारे यामध्ये डेब्रिजचे ढीग टाकल्यास	१२(२, ३)	५००	१००००	शुन्य वेळ	५०००
डेब्रिजच्या साठवणूक, विल्हेवाट याबाबतचा भंग केल्यास.	१२(५)	५००	१००००	शुन्य वेळ	५०००

परिशिष्ट “अ” –चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
मोठ्या प्रमाणावर गर्दी होणा-या ठिकाणी फिरती शौचालय व कचराकुंड्या यांच्या आवश्यकतेनुसार उपविधी प्रमाणे उपलब्धता नसणे.	१३(१, २)	५०००	१००००	शुन्य वेळ	५०००
बंदी असणा-या प्लास्टिक पिशव्यांचे उत्पादन.	१४(१)	५०००	१००००	शुन्य वेळ	५०००
बंदी असणा-या प्लास्टिक पिशव्यांचे आयात, पुरवठा व विक्री.	१४(२)	५०००	१००००	शुन्य वेळ	५०००
बंदी असणा-या प्लास्टिक पिशव्यांतून वस्तू विकल्यास.	१४(३)	५०००	१००००	एक वेळ	५०००
बंदी असणा-या प्लास्टिक पिशव्यांचा कच-यात समावेश केल्यास.	१४(८)	१००	१०००	दोन वेळा	१०००
खाजगी वाहतूक करतांना घनकचरा सांडणे.	१५(१)	५००	१००००	एक वेळ	५००
घनकचरा जाळणे.	१५(२)	५००	१००००	शुन्य वेळ	५००
घनकच-याच्या पुनर्वापराबाबतचा भंग.	१५(३)	५००	१५००	एक वेळ	५००
घाणपाणी निःसारणाच्या तरतुदीचा भंग केल्यास.	१५(८)	५००	१००००	शुन्य वेळ	५०००

वरील शासकीय आकारामध्ये संधी देताना प्रथम किमान प्रशासकीय आकार वसूल करून लेखी सक्त सूचना दिली जाईल व संधी दिल्यानंतरही भंग पुढे तसाच चालू राहिल्यास कमाल प्रशासकीय आकार वसूल केला जाईल.

अधिनियमाच्या कलम १२२ अन्वये वरील प्रशासकीय आकाराच्या रकमेत कालमानपरत्वे बदल करण्यास मौदा, नगर पंचायत सक्षम आहे.

(७) प्रशासकीय आकारची वसुली मौदा, नगर पंचायत अधिकार प्रदान करील ते प्राधिकारी/खाजगी ठेकेदार सार्वजनिक उपद्रव करणा-या व्यक्तीकडून जागेवरच प्रशासकीय आकार वसूल करण्यास सक्षम असतील, मात्र त्याकरीता नगर परिषदेच्या प्राधिकृत छापील नमुन्यात आकार कशामुळे वसूल केला जातो. त्या कारणासह वसूल केलेल्या प्रशासकीय आकाराची पावती प्राधिकृत अधिका-याकडून खाजगी ठेकेदाराकडून दिली जाईल.

(८) रक्कम वसुली करण्याची पद्धत वरील (६) मधील तरतुदीच्या अधीन राहून परिशिष्ट “अ”, “ब” प्रमाणे जागेवरच प्रशासकीय आकार वसूल करता न आल्यास अधिनियमातील कलमे १४९, १५०, १५२, १५५ व १५६ नुसार कार्यवाही करण्यात येईल.

परिशिष्ट “ब”

किमान आकार	कमाल आकार	देण्यात येणारी संधी	वसूल करावयाचा प्रशासकीय आकार उपविधीतील नियम	न.प.ने. निश्चित केलेले दर	तपशील
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
(रुपये)	(रुपये)			(रुपये)	
१००	१०००	दोन वेळा	५(१)	५००	घनकच-याचे विहित पद्धतीने वर्गीकरणे, साठवणूक विल्हेवाट न करणे.
			१०(३)	१०००	चतुष्पाद प्राणी, जनावरे यांच्यापासून उपद्रव झाल्यास.
५००	१०००	दोन वेळा	५(२)	१०००	नगर परिषद कर्मचारी/ठेकेदार यांच्याकडे विहित वेळेत कचरा सुपूर्द न करणे.
५००	१०००	एक वेळा	१०(५)	५००	फेरीवाले, भाजी-फळे विक्रेते यांनी स्वतःच्या कचरादाण्या न ठेवल्यास.
५००	५०००	एक वेळा	५(३)	१०००	कचरा एकत्रित टाकणे किंवा कचरा सार्वजनिक ठिकाणी टाकणे.

परिशिष्ट “ब” —चालू

(१) (रुपये)	(२) (रुपये)	(३)	(४)	(५) (रुपये)	(६)
५००	५०००	एक वेळा	१०(४)	१०००	व्यवसायिकरित्या वापर होणारा चतुष्पाद प्राणी (जनावरे यांच्या-पासून उपद्रव झाल्यास).
५००	१००००	एक वेळा	५(४)	५००	घनकचरा गटारात व्हाळीत टाकणे (सांडपाणी व्यवस्थेत टाकणे).
५००	१०००	एक वेळा	१०(१,२)	५००	मलमुत्र विसर्जन व शुंकीद्वारे घनकचरा टाकून सार्वजनिक ठिकाणची जागा दूषित करणे.
५००	१५००	एक वेळा	१५(३) ६(१,२) ७(१, २, ४) ८(१,२)	५००	घनकच-याच्या पुनर्वापराबाबतचा भंग करणे. जैविक घनकचरा विल्हेवाटीबाबत भंग. खाजगी बाजार व कत्तलखान्यातील निर्माण होणा-या विल्हे-वाटीबाबत भंग. उद्योगधंद्यापासून निर्माण होणा-या घनकच-याच्या विल्हेवाटीबाबत भंग.
५०००	१०००००	शुन्य वेळ	९ ११(१) ११(३) ११(२) १२(१)	५०००	मोठ्या प्रमाणात घनकचरा निर्माण करणा-या संस्थाकडून विल्हे-वाटीबाबतचा झालेला भंग. भूखंडावर बांधकाम करणारे मालक/भोगवटदार यांनी कचरा साठवणुकीसाठी राखीव क्षेत्र न ठेवणे. कचराकुंड्यासाठी राखीव जागेचा भोगवटदारानी इतर कारणा-साठी उपयोग केल्यास. गृहसंकुलाच्या जागेतील भोगवटदारानी कचराकुंड्या वापरा-बाबत केलेला भंग.
५००	१००००	शुन्य वेळ	१२(२,३) १२(५)	५०००	मालक भोगवटदारानी बांधकाम साहित्य सार्वजनिक जागा रस्त्यावर ठेवून केलेला भंग. सार्वजनिक रस्ते, गटारे यामध्ये डेब्रिजचे ढिग टाकल्यास. डेब्रिजच्या साठवणूक, विल्हेवाट याबाबतचा भंग केल्यास.
५०००	१०००००	शुन्य वेळ	१३(१,२)	५०००	मोठ्या प्रमाणावर गर्दी होणा-या ठिकाणी फिरती शौचालये व कचराकुंड्या यांच्या आवश्यकतेनुसार उपविधीप्रमाणे उपलब्धता नसणे.
५०००	१००००	शुन्य वेळ	१४(१)	५०००	प्लास्टिक पिशव्यांचे उत्पादन.
५००	१००००	एक वेळ	१५(१)	५००	खाजगी वाहतूक करतांना घनकचरा सांडणे.
५००	१००००	शुन्य वेळ	१५(२)	५००	घनकचरा जाळणे.
५००	१००००	शुन्य वेळ	१५(४)	५०००	घाणपाणी निःसारणाच्या तरतुदीचा भंग केल्यास.
५०००	१००००	शुन्य वेळ	१४(२)	५०००	प्लास्टिक पिशव्यांचे आयात, पुरवठा व विक्री.
५०००	१००००	एक वेळ	१४(३)	५०००	प्लास्टिक पिशव्यातून वस्तु विकल्यास.
१००	१०००	दोन वेळ	१४(४)	१०००	प्लास्टिक पिशव्यांचा कच-यात समावेश केल्यास.

नागपूर :

दिनांक ११ ऑक्टोबर २०१७.

ना-एक-अ-३ (१४९८).

सचिन कुर्वे,

जिल्हाधिकारी, नागपूर.

भाग १-अ (ना. वि. पु.), म. शा. रा., अ. क्र. १८७.

अध्यक्ष, नगर पंचायत, यांजकडून

क्रमांक नपका-४३२-२०१७.—

कारंजा शहराचे विकास योजना स्थानिक नियोजन प्राधिकरण म्हणजेच नगर पंचायत, कारंजा (घाडगे) ला तयार करावयाचे आहे. त्या अनुषंगाने विकास योजना तयार करण्यासाठी नगर पंचायत, कारंजा (घाडगे) ने सर्वसाधारण सभा दिनांक २५-९-२०१७, ठराव क्र. ७ रोजी सर्वानुमते मान्यता प्रदान केली आहे. महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगर रचना अधिनियम, १९६६ कलम २३(१) अन्वये नगर पंचायत, कारंजा (घाडगे) क्षेत्राचा विद्यमान जमीन वापर नकाशा तयार करण्यापूर्वी विकास योजनेत समाविष्ट करण्याचे योजिलेल्या संपूर्ण क्षेत्राची सिमा दर्शविणा-या नकाशाची प्रत नगर पंचायत कार्यालयात नागरिकांचे निरीक्षणासाठी उपलब्ध करून दिली आहे.

तरी सदर नोटिस प्रसिद्ध झाल्यापासून ६० दिवसांचे आत नागरिकांना सूचना किंवा आक्षेप सादर करावयाचे असल्यास नगर पंचायत, कारंजा (घाडगे) कार्यालयात कार्यालयीन वेळेत सादर करावेत. मुदतीनंतर प्राप्त झालेल्या आक्षेप किंवा सूचनांचा विचार केल्या जाणार नाही, याची कृपया नोंद घ्यावी.

कारंजा (घाडगे) :
दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१७.

श्रीमती कल्पना सं. मस्की,
अध्यक्ष,
नगर पंचायत, कारंजा (घाडगे).